

Strategisen tutkimuksen neuvoston teemaluonnokset vuoden 2024 STN-ohjelmille

Keskusteltaviksi julkisessa teemakuulemisessa to 25.5.2023 klo 13.00.

Sisältö:

Teemaluonnos I: Vesi hyvinvoinnin, turvan ja rauhan elementtinä

Teemaluonnos II: Maahanmuuton, työn ja hyvinvoinnin vuorovaikutukset tulevaisuuden Suomessa

Painopisteluonnos: Demokratia

Huomioitavaa: Vuoden 2024 strategisen tutkimuksen ohjelmien teemat ja painopiste ovat toistaiseksi vasta luonnoksia. Strategisen tutkimuksen neuvosto viimeistelee luonnokset julkisen kuulemisen jälkeen ottaen huomioon kuulemisessa käytävät keskustelut. Neuvosto luovuttaa viimeistellyn teema-aloitteen valtioneuvostolle kesäkuussa 2023.

I teemaluonnos:

Vesi hyvinvoinnin, turvan ja rauhan elementtinä

Teemassa keskitytään veteen ja vesivaroihin yhteiskunnallisena kysymyksenä kansallisesti ja globaalisti. Vesi on olennainen osa hyvinvointia, huoltovarmuutta ja kestävää kehitystä puhutaan sitten pinta- tai pohjavesistä, sisävesistä tai meristä. Vesivarat ja -reitit määrittävät monin tavoin yhteiskuntien toimintaa. Vedellä ja vesistöillä on myös vahva kulttuurinen merkitys ja arvo. Suomessa on merkittävää vesiosaamista, joka luo vahvan perustan veteen liittyvien uusien ratkaisujen kehittämiseksi. Maailmanlaajuisesti tarkasteltuna vesi on kriittinen resurssi, jonka hallinta aiheuttaa jännitteitä ja jopa konflikteja. Myös ilmastonmuutos, luontokato ja väestökysymykset haastavat kaikki osaltaan kansainvälistä vesidiplomatiaa ja -politiikkaa. Miten edistää kestävää vesivarojen hallintaa tilanteissa, joissa syntyy kilpailua veden riittävydestä? Miten vahvistaa vesiturvallisuutta niin määrään kuin laatuun kohdistuvia uhkia vastaan?

Teemassa rakennetaan laaja-alaista ymmärrystä ja asiantuntijuutta vesiturvallisuuden ja vesien kestävä käytön vahvistamiseksi Suomessa ja kansainvälisesti. Veden ja vesistöjen hyvä ja oikeudenmukainen hallinta ovat keskeisiä hyvinvointiyhteiskunnalle. Veteen ja vesivaroihin kohdistuu monenlaisia paineita esimerkiksi teollisuudessa, maataloudessa, liikenteessä, matkailussa ja energia-alalla. Suuri osa veden kulutuksestamme kohdistuu välillisesti Suomen rajojen ulkopuolelle. Monitieteinen, tieteenalarajat ylittävä lähestymistapa on oleellinen, kun ratkotaan vesiturvaan liittyviä ekologisia, yhteiskunnallisia, taloudellisia, kulttuurisia ja teknologisia kysymyksiä systeemillä otteella. Yksittäisten tutkimushankkeiden aiheet voivat liittyä kansallisen tason kysymyksiin tai ylikansalliseen toimintaympäristöön. Tutkimuksessa voidaan keskittyä esimerkiksi vesivarojen, -infrastruktuurien tai -ekosysteemien vastuulliseen hallintaan, tai vesidiplomatian vahvistamiseen sekä veteen liittyvien kriisien ja konfliktien ennaltaehkäisyyn. Vesiteknologia ja digitalisaatio voivat synnyttää uusia mahdollisuuksia vesiturvallisuuden, hallinnan, elinkeinojen ja liiketoiminnan saralla sekä tukea luonnon monimuotoisuutta ja hiilineutraaliutta vahvistavaa vesien käyttöä.

Teemasta tehtävän tutkimuksen tulee vahvistaa edellytyksiä tehdä pitkäjänteisiä päätöksiä ja valmiuksia ennakoita veden hallintaan ja vesiturvaan liittyviä haasteita sekä mahdollisuuksia. Päätöksenteon avoimuus ja osallisuus sekä ylisukupolvisuus ovat oleellisia vesien hyvälle hallinnalle.

II teemaluonnos:

Maahanmuuton, työn ja hyvinvoinnin vuorovaikutukset tulevaisuuden Suomessa

Suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan, talouden ja työelämän suotuisa kehitys vaatii tulevaisuudessa monipuolista osaamista ja riittävän määrän osaajia. Hyvinvoinnin ylläpitäminen edellyttää sellaista työikäisten määrää, jota nykyisellä väestökehityksellä ei saavuteta ilman työperäistä maahanmuuttoa. Yksilötasolla tarkasteltuna yleisimmät perusteet maahanmuutolle ovat työ, perhe ja opinnot, mutta niin ihmisten perusteet muuttavat kuin heidän mahdollisesti kohtaamansa haasteet kotoutumisessa sekä hyvän arjen rakentamisessa ovat monisyisiä. Mittava maahanmuutto muokkaa myös yhteiskuntaa. Työelämä ja -markkinatkin muuttuvat. Joillain aloilla on krooninen työvoimavaje, toiset alat muuttuvat perustavammalla tapaa. Nämä muutokset haastavat maahanmuutto- ja työvoimapolitiikkaa, koulutusjärjestelmiä, sosiaali- ja terveyspalveluita sekä muita instituutioita ja samalla avaavat uusia mahdollisuuksia. Teemassa keskitytään maahanmuuttoon ja työelämään tulevaisuuden hyvinvointiyhteiskunnassa. Miten kehittää työperustaista maahanmuuttoa kestävästi ja eettisesti? Miten tukea työn, opintojen, perheen tai suojelun tarpeen vuoksi maahan muuttavien ihmisten kotoutumista sekä erilaisia integroitumispolkuja?

Teemassa rakennetaan monitieteisen tutkimuksen keinoin laaja-alaista tietoperustaa ja asiantuntijuutta kestäväen maahanmuuton tueksi sekä etsitään tutkimukseen perustuvia uusia ratkaisuja maahanmuuttoon liittyviin haasteisiin ja mahdollisuuksiin. Erilaisten vuorovaikutussuhteiden tutkimus on tärkeää yhteiskunnan kehityksen kannalta. Kansainvälinen vertailu tarjoaa näkökulmia monien teemaan liittyvien kysymysten tarkasteluun. Tutkimushankkeet voivat liittyä esimerkiksi työhön, hyvinvointiin ja osaamiseen, instituutioiden kehittämiseen, yhteiskunnallisen ja paikallisen osallisuuden vahvistamiseen sekä segregaaation ehkäisemiseen. Teeman kannalta oleellisia aiheita ovat myös rakenteiden ja palveluiden kehittäminen työ- ja elinkeinoelämän tarpeita tukeviksi, digitalisaatio ja teknologia, kieli- ja kulttuurikysymykset sekä perheen ja eri yhteisöjen roolit. Tieteenalarajat ylittävä ja vuorovaikutteinen lähestymistapa sekä yhteistyö eri sidosryhmien kanssa ovat avainasemassa, kun ratkotaan maahanmuuttoon liittyviä yhteiskunnallisia, sosiaalisia ja kulttuurisia kysymyksiä systemaattisesti.

Teemasta tehtävän tutkimuksen tulee vahvistaa valmiuksia ennakoida maahanmuuttoon liittyviä haasteita ja mahdollisuuksia sekä kykyä tehdä pitkäjänteisiä päätöksiä. Yhteiskunnallisen osallisuuden, avoimuuden ja yhdenvertaisuuden vahvistaminen ovat oleellisia niin maahanmuuttajien kotoutumisen kuin tulevaisuuden työelämän ja hyvinvointiyhteiskunnan kannalta.

Läpileikkaava painopiste: Demokratia

Läpileikkaavana painopisteenä vuoden 2024 strategisen tutkimuksen ohjelmissa on demokratia. Yhdenvertaisuuteen ja osallisuuteen perustuva demokratia on hyvinvointiyhteiskunnan perusta. Tulevaisuutta koskevissa päätöksissä osallisina voidaan nähdä myös tulevat sukupolvet. Erilaiset kansalliset ja kansainväliset muutokset, kriisit ja konfliktit haastavat demokratiaa. Toisaalta demokraattisten yhteiskuntien avoimuus ja mukautuvuus sekä luottamus ovat oleellisia vahvuuksia muutoksissa. Vuoden 2024 strategisen tutkimuksen ohjelmissa tehtävässä tutkimuksessa tulee tarkastella valitun tutkimusaiheen kannalta keskeisiä demokratian muutoksiin liittyviä kysymyksiä.